

„gebied ontplooiën tot waar het bij Heerjansdam de Oude Maas „bereikt. Dit gebied zal midden door de tot ontwikkeling te „brengen woonkernen der arbeidersklasse schuiven. Een com- „positie, die zooveel mogelijkheden in zich sluit, dat aan een „fraaie ontwikkeling nauwelijks behoeft te worden getwijfeld. „Zoo zal dus in het vooruitzicht kunnen worden gesteld naar „het noorden voor den rechter- en naar het zuiden voor den „linker oever van deze volgroeide woon- en werkgemeenschap „ontspanningsgebieden tot ontwikkeling te brengen, van zoo „grooten omvang, dat de gansche stadsbevolking er zich in zal „kunnen uitstorten zonder de rust, zoo noodig voor werkelijke „„Erholung”, te verstoren. Het wil mij voorkomen, dat de „bevolking recht op deze gebieden heeft. In elk geval zal het „bezit ervan voor de gemeenschap van zoo groote waarde zijn, „dat een ernstige poging moet worden gewaagd, nu het finan- „cieel nog bereikbaar is, voor de verwezenlijking van deze ge- „dachte met aandrang te pleiten.”

Maatregelen ter verwezenlijking.

Na deze toelichting van het plan wijdt de Stadsarchitect ook enkele beschouwingen aan de maatregelen, die z. i. noodig zijn ter verzekering van de uitvoering.

Van de Provinciale Commissie van Advies in zake uitbreidingsplannen (de Commissie-Van Boeyen) verwacht hij belangrijken steun. Waarschijnlijk zal zij er in slagen een aannemelijk wegenschema op de basis van het Rotterdamsche plan samen te stellen, waaraan de omliggende gemeenten bij het ontwerpen van haar uitbreidingsplannen dan gebonden zullen zijn. Voorts is het niet uitgesloten, dat zij bereid zal worden gevonden mede te werken tot het geven van een zoodanige bestemming aan de verschillende terreinen, als in verband met de toekomstige ontwikkeling van de streek noodig is. Het zou daarom z. i. aanbeveling verdienen de „richtlijnen” aan deze commissie te doen toekomen als antwoord op de door haar aan de verschillende gemeentebesturen toegezonden vragenlijst.

Adviezen van verschillende instanties.

Alvorens het ingediende plan in behandeling te nemen, hebben wij daarover het advies gevraagd achtereenvolgens van de Commissiën voor de plaatselijke werken en de volkshuisvesting, welker voorzitters het van belang hebben geoordeeld ter zake ook de rapporten respectievelijk van den Directeur der Gemeentewerken en den Directeur van de Bouwpolitie en den Woningdienst in te winnen.

Zooals U uit de stukken blijken moge, kunnen zoowel de Commissiën als beide Directeuren zich in algemeenen zin wel met de aangegeven lijnen vereenigen, doch constateeren zij uitdrukkelijk, dat zij er daarbij van uitgaan, dat de bedoeling van deze „richtlijnen” geen andere kan zijn dan het leggen van een basis, waarop verder gewerkt kan worden, zoodat het be- tuigen van instemming niet inhoudt een oordeel over de moge- lijkheid van de praktische verwezenlijking van de verschillendē denkbeelden, in het plan vervat. Dit oordeel zal immers eerst later aan de hand van gedetailleerde plannen met kosten- ramingen definitief gevormd kunnen worden.

Evenmin willen de Commissiën zich gebonden achten aan elk detail van de „richtlijnen”. Ook te dezen aanzien hebben zij zich het vormen van een definitief oordeel voorbehouden, tot- dat zulks aan de hand van meer uitgewerkte plannen mogelijk zal zijn.

Met name geldt dit de door de bestaande stad getrokken land- en waterverbindingen. Met betrekking b.v. tot den aanleg van een kanaal door de Nieuwe Plantage en den aanleg van een verkeersweg Oostzeedijk-Nieuwehaven-Blaak-Binnen- weg wenschen beide Commissiën zich nog in geen enkel opzicht te binden.

De Commissie voor de plaatselijke werken heeft daarbij op- gemerkt, dat het haar trouwens ook niet mogelijk was ten aanzien van deze kwesties en andere vraagstukken, op de be- staande stad betrekking hebbende, een gefundeerd oordeel te geven, omdat tot nu toe alle gegevens ontbreken. De Stads-

architect heeft bij de door hem in deze Commissie gegeven mondeling toelichting verklaard, dat de op een en ander betrekking hebbende, meer uitgewerkte en gedocumenteerde voorstellen zijnerzijds binnen enkele maanden zouden worden verstrekt. Met het oog daarop meende deze Commissie dan ook het best te doen haar oordeel ter zake op te schorten.

Bij de behandeling in de Commissie voor de volkshuisvesting werd reeds nu twijfel over de noodzakelijkheid van het geprojecteerde kanaal door de Nieuwe Plantage uitgesproken, terwijl één lid zich absoluut tegen demping van de Nieuwehaven, of tegen een eventuele versmalling van het water aldaar, verklaarde en enkele andere leden het standpunt innamen, dat zij zoodanige demping zeer zouden betreuren. Daartegenover werd de verbreding van den Binnenweg (Ouden Binnenweg) algemeen noodzakelijk geacht, waarbij één zijde van dien weg zal moeten worden afgebroken.

Door den Directeur der Gemeentewerken is voorts nog gewezen op het ontbreken van een betere verhouding tusschen den Oudedijk en het noordelijk stadskwartier, welke opmerking door de beide Commissiën is onderstreept.

Met voldoening heeft de Commissie voor de volkshuisvesting er kennis van genomen, dat door den gewijzigden opzet van het plan ook in verdere toekomst met drie vaste oeververbindingen (de bestaande niet mede gerekend) zal kunnen worden volstaan, terwijl een groot deel van deze Commissie, in aansluiting aan het advies van den Directeur van de Bouwpolitie en den Woningdienst, voorloopig met instemming heeft gezien, dat door het ontworpen groote rijnvaartkanaal het tegenwoordige dorp Pernis geheel zal verdwijnen.

Laatstgenoemde Directeur heeft vanzelfsprekend het plan allereerst gezien uit het oogpunt van de volkshuisvesting. In dit verband heeft hij gewezen op de groote beteekenis van het feit, dat het ontworpen rijnvaartkanaal het eiland IJsselmonde in twee deelen zal snijden, die nog slechts door twee hooggelegen bruggen met elkaar blijven verbonden. Gevolg daarvan is, dat er in de toekomst, in plaats van twee scherp-gescheiden stadsgedeelten, drie zullen zijn. En ook dat derde gedeelte, dat thans nog volkomen landelijk is, zal in de toekomst als stedelijk organisme terdege medetellen, want volgens het schematisch bestemmingsplan (bijlage III) denkt de Stadsarchitect zich daar tuinsteden met tezamen naar schatting 150 000 inwoners. Toezeggende daarop later te zullen terugkomen, waarschuwt de Directeur er nu reeds voor, dat men ditmaal tijdig zal moeten bezien, welke consequenties de eenigszins geïsoleerde ligging van een dergelijk groot stadsdeel op den duur zal meebrengen. Men zal het er immers wel over eens zijn, dat bij den tegenwoordigen Linker-Maasoever (die nu ongeveer eenzelfde aantal inwoners telt) tal van noodige voorzieningen eerst tot stand kwamen, nadat jarenlang de gezonde ontwikkeling van dat stadsdeel was geremd. Voor Rhoon en Hoogvliet moet men zich dus nu reeds realiseeren, dat een tuinstad reeds in een vroeg stadium van ontwikkeling behoefte krijgt aan allerlei elementen (b.v. een zakencentrum), die een woonkolonie tot een volledige stad maken en dat men slechts ten opzichte van enkele behoeften op Rotterdam mag aangewezen blijven. Vermoedelijk zullen de twee goedgelegen verbindingen voor gewoon verkeer ook in verre toekomst wel voldoende blijken; maar zal men op den duur met tram en sneltram kunnen volstaan en zal niet een meer directe verbinding met het hoofdspoorwegnet in de toekomst noodig blijken? Deze en andere vragen zullen naar het oordeel van dezen Directeur een antwoord vorderen, vóórdát de ontwikkeling van het derde stadsdeel inzet en daardoor de oplossing van deze vragen allicht zal worden bemoeilijkt.

Voorts heeft hij, evenals met betrekking tot het eerste plan, een becijfering opgezet, ten einde na te gaan voor hoeveel inwoners de voor bebouwing aangewezen oppervlakten plaats bieden. Daarbij kwam hij in totaal tot ruim 1 900 000 inwoners. Hoewel deze uitkomst voor hem veel aannemelijker is dan die van het eerste plan (ruim 2,5 miljoen inwoners), meent hij toch ernstig te moeten aanbevelen om: 1°. de laagbouw-zône Overschie-Vlaardingen in sterker mate door verspreide be-

bouwing te doorbreken en 2°. den hoogbouw op den linker oever ten Oosten van den bestaanden spoorweg te beperken tot de onmiddellijke omgeving van het nieuwe station, zoodat buiten de lijn Varkenoorde-Blindeweg-Kreeksche haven-Van Brienenoord slechts tuindorpbouw zal kunnen verrijzen.

Dit laatste denkbeeld heeft bij de Commissie voor de volkshuisvesting echter weer bestrijding ondervonden. Zij merkt te dien aanzien op, dat in de nabijheid van het nieuwe station een kern zal ontstaan, waardoor op den duur toch een deel van de voor tuindorpbouw bestemde gronden een andere bestemming zal moeten verkrijgen.

Ten slotte is in laatstgemelde Commissie nog de vraag besproken, of de ontworpen park- en recreatie-oorden niet wat te ver van de stad afgelegen zijn.

Conclusie.

Ons College, thans komende tot een uiteenzetting van eigen standpunt, wenscht allereerst den Stadsarchitect een woord van lof te brengen voor den door hem verrichten omvangrijken en waardevollen arbeid.

In overeenstemming met de adviezen van de Commissiën voor de plaatselijke werken en de volkshuisvesting zijn ook wij van oordeel, dat het plan als basis voor verdere studie kan dienen. Het gedeelte van het plan, betrekking hebbende op de oude stad, zouden wij daarbij voorshands willen uitschakelen, omdat daarop vrij veel critiek is geoeffend en het vestigen van een gefundeerd oordeel zonder kennis van de toegezegde nadere gegevens toch niet wel mogelijk is.

Het betuigen van instemming met het overige gedeelte van het plan beteekent natuurlijk niet, dat wij ons wenschen te binden ten opzichte van elk detail of ten aanzien van de mogelijkheid van uitvoering. Evenals de Stadsarchitect zelf zien wij hier slechts „richtlijnen”, die aan te houden zijn bij de nadere studie en het noodige overleg met de verschillende autoriteiten, die bij de verwezenlijking van de plannen betrokken zijn. Deze nadere studie en dit overleg zullen uiteraard tot herhaalde omwerking van het plan nopen. Naarmate het inzicht rijpt en de stadsuitleg voortschrijdt, zullen gedeelten van het plan definitief vastgesteld en tot uitvoering gebracht moeten worden. Eerst dan zal de tijd voor het uitspreken van een definitieve meening over de onderdeelen en de mogelijkheid van uitvoering gekomen zijn.

In dien gedachtengang hebben wij er geen bezwaar tegen gezien, met voorbehoud van de gemaakte reserve, de thans overgelegde teekeningen in copie aan de Provinciale Commissie van advies inzake uitbreidingsplannen toe te zenden. Deze Commissie toch heeft alleen belang bij het schema der land- en waterverbindingen, voor zoover die buiten de bestaande stad vallen. Wij ontveinen ons natuurlijk niet, dat dit schema ook de oplossingen voor de bestaande stad beïnvloedt, maar naar onze meening laat het anderzijds toch voldoende vrijheid van beweging.

Een spoedige principieele beslissing in zake het verkeersvraagstuk wordt ook door ons College van belang geacht. Op grond daarvan hebben wij den Directeur der R. E. T. en den Stadsarchitect opgedragen dit vraagstuk in studie te nemen en daarover zoo spoedig mogelijk rapport uit te brengen.

Resumeerende hebben wij de eer Uwe Vergadering in overweging te geven aan de overgelegde „richtlijnen”, behalve voor zoover zij op de bestaande stad betrekking hebben, in zooverre te aanvaarden, dat zij als basis voor verdere studie kunnen dienen en overigens de hiervoor verstrekte mededeelingen voor kennisgeving aan te nemen.

Burgemeester en Wethouders van Rotterdam,

De Secretaris,
M. SMEDING.

De Burgemeester,
FORTUYN.

Nota van het lid der Commissie J. Brautigam.

De ondergeteekende kan niet instemmen met de aanbeveling der commissie, voorkomende op bladz. 52 van haar rapport, waarbij het havengewest wordt genoemd: de beste oplossing, die zich binnen den gezichtskring, die thans voor haar (de Commissie) open ligt, vertoont.

Indien men de door de Commissie voorgestane oplossing stelt tegenover de andere, door haar ontwikkelde mogelijkheden, n.l. het definitieve havenschap, dan wel één Gemeente voor het gebied, dat zij als „het geheele havengebied” kwalificeert, die beide naar haar meening en ook naar het oordeel van ondergeteekende te diep ingrijpen, dan is het havengewest inderdaad „de beste oplossing, die zich vertoont”.

Naar de meening van ondergeteekende is er evenwel nog een andere oplossing denkbaar, waaraan echter in het rapport der commissie weinig aandacht is besteed.

Deze zou zijn gelegen in de samenvoeging van een aantal, of gedeelten van een aantal gemeenten, die reeds thans in de kern van het door de commissie getrokken gebied een eenheid zijn of tot eenheid aan het vergroeien zijn, waaraan dan nog zou dienen te worden toegevoegd het gebied, hetwelk voor de toekomstige uitbreiding der Rotterdamsche havens niet kan worden ontbeerd.

Er zij op gewezen, dat ook naar het oordeel der commissie grenswijziging niet is te ontgaan. Zij waarschuwt met nadruk tegen de opvatting, als zou de door haar verdedigde oplossing tevens beteekenen een terzijdestelling van de noodzakelijkheid van verdere grenswijziging. Hetgeen ten deze door de commissie in paragraaf 7 van haar rapport wordt aangevoerd, onderschrijft ondergeteekende ten volle.

Indien dit wordt beaamd, dan rijst de vraag tot welken omvang de samenvoeging zich zou dienen uit te strekken. Naar het oordeel van den ondergeteekende is daartoe de nu voorgenomen toevoeging van gebied bij Rotterdam onvoldoende. De plannen voor toekomstige ontwikkeling van het Rotterdamsche havengebied aan den rechteroever der Oude Maas, waarvan ook de commissie in haar rapport op bladz. 37 gewaagt, eischen nu reeds, dat de gemeenten Poortugaal en Rhoon geheel en de gemeente Barendrecht gedeeltelijk, in deze samenvoeging worden betrokken.

Aan den rechteroever zou naar het oordeel van den ondergeteekende een samenvoeging als aangewezen in de destijds door Rotterdam voorgestane grenswijziging wenschelijk zijn. Maar, ook al acht men deze oplossing onnoodig, zoo zal aan een spoedige, zij het beperkte, herziening der grenzen van Rotterdam aan den rechteroever toch niet te ontkomen zijn.

Hierbij is in aanmerking te nemen het feit, dat een aantal gemeenten op den rechter Maasoever met Rotterdam aan het vergroeien zijn. Zoo, dat zij sneller in inwonertal voortuitgaan, dan Rotterdam. Deze laatste gemeente heeft op den rechter Maasoever bijna geen beschikking meer over gronden ter bebouwing, terwijl voor de uitgifte van industrieterrein aan dezen oever het oog geheel op het gebied van naburige gemeenten moet worden geslagen. De eigenaardige toestand doet zich voor, dat een groote fabriek is gelegen even buiten de grens der gemeente Rotterdam en dat men van bedoelde fabriek per voertuig niet kan komen in de kom der gemeente, waarbinnen deze fabriek

is gelegen, noch naar eenige andere richting per voertuig communicatie kan verkrijgen, anders dan door de gemeente Rotterdam.

Rotterdam heeft verbindingskanalen aangelegd en de daarmee gepaard gaande kostbare werken volbracht, op het gebied van andere Gemeenten. Zij moet het aanschouwen, dat nu aan deze kanalen zich belangrijke industrieën vestigen.

Haar eigen levensmiddelenmarkten moet deze groote stad nu gaan aanleggen buiten haar grenzen met al de moeilijkheden, die aan het bereiken van overeenstemming met de gemeente, waarbinnen deze markten komen te liggen, terzake zijn verbonden.

Dergelijke toestanden zijn naar het gevoelen van den ondergeteekende onhoudbaar.

Grenswijzigingen met de gemeenten Hillegersberg, Schiebroek en Overschie zullen dus ongetwijfeld ook naar het oordeel van hen, die huiverig zijn om tot samenvoeging van gemeenten over te gaan, onafwijsbaar zijn.

Ten Westen van Rotterdam rijzen de moeilijkheden met Schiedam en Vlaardingen. Ten opzichte van eerstgenoemde plaats bestaat het onafwijsbare feit, dat binnen enkele jaren de bebouwing met Rotterdam een aaneengesloten geheel zal vormen. Schiedam zal dan door Rotterdam eigenlijk zijn ingebouwd op dezelfde wijze als met het voormalige Delfshaven is geschied. Of het dan wenschelijk is Schiedam als zelfstandige gemeente te handhaven, meent ondergeteekende ernstig te moeten betwijfelen. Integendeel, waar de door hem genoemde samengroeiing binnen zeer korten tijd als een vaststaand feit kan worden aangenomen, meent hij, dat, gedachtig aan het „gouverner c'est prévoir” de tijd voor de samenvoeging dezer beide gemeenten sedert lang is aangebroken.

Indien naar deze opvatting wordt gehandeld, dan zou de oprichting van een havengewest eigenlijk slechts practische beteekenis hebben voor de gemeenten Rotterdam, Vlaardingen en Dordrecht. Want, dat nog andere gemeenten in het door de commissie genoemde gebied tot havenaanleg zouden overgaan, dan wel particulieren hiertoe in staat zouden stellen, is weinig aannemelijk.

Uitgaande nu van deze overtuiging, dat aan de door hem geschetste beperkte samenvoeging van gebied op linker- en rechteroever niet zal zijn te ontgaan en dat andere gemeenten dan de genoemde niet tot havenaanleg zullen besluiten, oordeelt de ondergeteekende het aanbevolen havengewest overbodig. Op zichzelf zou dit nog geen reden behoeven te zijn tegen de instelling van dit college, alhoewel men daarbij onwillekeurig denkt aan een groote parade, gehouden met klein garnizoen, ware het niet, dat ondergeteekende in de werking van het havengewest, hetwelk de gemeenten Rotterdam, Vlaardingen en Dordrecht in haar vrije ontwikkeling ernstig kan belemmeren, weinig voordeel ziet, doch er wel groote schade van vreest.

Een strijd tusschen de vertegenwoordigers der diverse havenbelangen onder het motief van ontoelaatbaarheid eener haven op een bepaalde plaats, om elkanders ontwikkeling te verhinderen, valt te duchten. Daarnaast zal het havengewest den publieken gang van zaken verstroeven. Het is weer een lichaam meer met gezag bekleed en met adviesrecht begiftigd naast de vele bestaande colleges, die reeds op een snelle en goede ontwikkeling van zaken een remmenden en vaak storenden invloed oefenen.

Hoewel bedoeld als havengewest, dus als lichaam ter behartiging van havenbelangen, zal het blijkens het toegevoegde ontwerp van wet (art. 14 en 15) ook zeer grooten invloed oefenen op de vaststelling der uitbreidingsplannen en bebouwingsvoorschriften der in het gebied gelegen gemeenten, zoomede op de streekplannen, die voor meerdere gemeenten gelden. Behalve het vele overleg, dat nu reeds tusschen de gemeenten onderling, of met andere colleges, als polderbesturen en dergelijke, moet plaats hebben, het inwinnen van advies van gezondheidscommissies, de goedkeuring van Gedeputeerde Staten en wat dies meer zij, zullen de betreffende gemeenten straks ook nog hebben te rekenen met den tijd, die hun voorstellen ter beoor-

deeling in het havengewest vorderen en met de ondervanging der bezwaren, die door dit lichaam zullen worden opgeworpen. Daargelaten of het wenschelijk mag worden geacht om een lichaam, dat een eenzijdige en loutere vertegenwoordiging van havenbelangen inhoudt, zeggingschap te geven in eischen van stadsuitleg en voorzieningen krachtens de Woningwet, waarbij eischen van socialen aard dienen te overheerschen.

Om deze nadeelen te aanvaarden, voor een meer denkbeeldig dan tastbaar voordeel, waarbij men onderstelt, dat het door de instelling van een havengewest zou gelukken, onnoodig geachte uitbreiding van havenwerken, naar welker totstandkoming in onderlinge concurrentie wordt gedreven, te voorkomen, acht de ondergeteekende ongewenscht.

Indien er aan de instelling van een havengewest, om de door de commissie aangegeven redenen, behoefte zou bestaan, dan zou dit niet enkel voor het gebied van de Maas, maar evenzeer voor het gebied van het IJ, de Zaan en het Noordzeekanaal gelden. Naar het gevoelen van den ondergeteekende zelfs te sterker, omdat het havengebied van Amsterdam en Zaandam dichter bij elkaar ligt, dan dat van Rotterdam en Dordrecht, maar ook, omdat een belangrijk deel van het goed, dat de Zaanse haven verwerkt (hout) evengoed in de Amsterdamsche houthaven zou kunnen worden ontvangen, terwijl ook het omgekeerde zeer goed mogelijk is. Ziet men niet vaak in deze havens een boot met gemengde lading komen, bestemd voor Amsterdam en Zaandam? Toch denkt men er in deze steden niet aan om tot een soort havencorporatie te geraken, zomin als men daarbij het oog gericht houdt op Velsen en IJmuiden.

Intusschen heeft men er te Amsterdam wel voor gezorgd, om de beschikking te verkrijgen over het gebied, waarin eventueel de uitbreiding der Amsterdamsche haven moet plaats hebben. Een gelijk belang bestaat voor Rotterdam. Namelijk de zekerheid te bezitten, dat de ruimte voor het aanleggen van havens, ter voorziening in de toekomstige behoefte, aanwezig is.

Indien in het verleden niet naar deze opvatting ware gehandeld, dan zou het gansche tegenwoordige havengebied van Rotterdam buiten zijn grenzen en dus buiten de zeggingschap van Rotterdam vallen. De gronden, waar de havens zijn gegraven, behoorden enkele tientallen jaren geleden nog tot het gebied van andere gemeenten.

Op het tegenwoordige gebied van Rotterdam is een verdere ontwikkeling harer havens niet mogelijk. Men is dus voor dit doel, indien geen wijziging van grenzen tot stand komt, aangewezen op de medewerking van andere gemeenten. Dit beteekent, dat die andere gemeenten geen vrije beschikking zouden hebben over gronden, waarop eerst in een toch eenigszins verwijderde toekomst havens dienen te worden gegraven.

Bovendien staat geenszins vast, dat plannen, die thans worden ontworpen, ook in de toekomst ongewijzigd zullen worden verwezenlijkt. Gelijk de historie leert, wijzigen zich de plannen herhaaldelijk met het oog op veranderde behoeften, waardoor ook weer op andere terreinen het oog dient te worden geslagen, terwijl terreinen, die eerst voor havenaanleg in aanmerking kwamen, weder voor andere doeleinden kunnen worden vrijgegeven. Een dergelijke breede en goed opgezette havenpolitiek is slechts mogelijk, indien de gemeente, binnen wier gebied deze havenaanleg dient te geschieden, lang te voren de volle vrije beschikking over de beoogde terreinen heeft. Anders gezegd: als dit gebied in één hand is gelegen.

Er zijn naar de meening van den ondergeteekende nog eenige voorname motieven aan te voeren, die het wenschelijk maken Rotterdam gelegenheid te geven op eigen gebied zijn havens te ontwikkelen. Gemeenten, die belangrijke havens binnen haar gebied zien ontstaan, worden zware verplichtingen opgelegd. Zorg voor goede huisvesting, goed vervoer te land en water van hen, die in de uitgestrekte havens nu hier dan daar hun arbeid vinden, politietoezicht, goede toegangswegen, goede verlichting van het geheele gebied, eerste hulp bij ongevallen en speciale dienst voor vervoer van gewonden, goede ziekenhuis- en quarantaineinrichtingen, werkloozenzorg, mogen, ter aanduiding

van hetgeen den ondergeteekende hierbij voor oogen staat, worden genoemd.

Bovendien mag nog worden opgemerkt, dat men tegenwoordig niet meer kan volstaan met een haven te graven, doch dat de bezitter eener haven zich met de meeste energie er op moet werpen om handel en verkeer over zijn haven te leiden. Ook dit kan slechts naar behooren geschieden, als de ontwikkeling in één hand plaats heeft.

Op grond van vorenstaande overwegingen, acht de ondergeteekende aan een ruime toevoeging van gebied, zoowel op den linker- als rechter Maasoever, bij Rotterdam niet te ontkomen.

Wordt hieraan uitvoering gegeven, dan is een havengewest voor het gebied van de Nieuwe en de Oude Maas alleen dienstbaar ter breideling van een onbeteugelde concurrentie tusschen Rotterdam en Dordrecht en, indien deze gemeente buiten de samenvoeging met Rotterdam wordt gehouden, Vlaardingen.

Het komt den ondergeteekende voor, dat hier wordt gestreefd naar een grootscheepsche regeling van een beperkt belang, waarbij naar zijn overtuiging het beoogde doel niet zal worden bereikt, doch wel het voorgestelde havengewest, op de wijze hierboven aangegeven, een ernstige belemmering in het leven der genoemde gemeenten zal zijn. Hij is dan ook geen bewonderaar van het gedachte havengewest en kan met zijn instelling niet instemmen.

Rotterdam, 30 Juni 1931.

Het lid der Commissie,

JOH. BRAUTIGAM.

Nota van het lid der Commissie Ir. J. F. Schönfeld.

Hoewel de ondergeteekende met de hoofdlijnen van het verslag der Commissie in het algemeen kan instemmen, is er toch een belangrijk punt, ten aanzien waarvan hij een zoodanig van dat der Commissie afwijkend standpunt inneemt, dat het hem niet mogelijk is, dat verslag zonder voorbehoud te onder teekenen.

Dit punt betreft *de samenstelling van de vertegenwoordigende organen.*

Met de beschouwingen van de Commissie, dat eenerzijds enkele oplossingen (georganiseerd overleg, samenwerking tusschen gemeenten) kunnen worden aangegeven, welke niet ver genoeg gaan en anderzijds andere denkbaar zijn, welke te diep zouden ingrijpen, kan de ondergeteekende instemmen.

Hij zou dan ook de aanbevolen oplossing — instelling van een havengewest — gaarne willen ondersteunen, ware het niet, dat hij de voorgestelde samenstelling der vertegenwoordigende organen (Raad en Dagelijksch Bestuur) niet juist acht en daarin een gevaar meent te zien voor een gezonde ontwikkeling van het voorgestelde nieuwe lichaam.

Juist met betrekking tot de hier bedoelde samenstelling moge er op worden gewezen, dat de oplossingen, welke gekwalificeerd zijn als niet ver genoeg te gaan — nl. georganiseerd overleg en samenwerking tusschen gemeenten — het groote voordeel zouden hebben, dat aan geen belangengroep, in casu gemeente als zoodanig een overheerschende invloed op de te nemen besluiten zou zijn toegekend.

Ofschoon ook de ondergeteekende — als boven vermeld — aan een meer ingrijpende oplossing dan de laatst vermelde de voorkeur geeft, zou hij daarbij echter volstrekt niet willen loslaten het zijns inziens juiste beginsel, dat — zoo eenigszins mogelijk — aan geen belang of belangengroep een overheerschende invloed op de te nemen besluiten ware toe te kennen.

Dien overheerschenden invloed zou naar zijne meening de Gemeente Rotterdam volgens het voorstel der Commissie wel verkrijgen; de Gewestelijke Raad toch zou voor de grootst mogelijke minderheid (14/29) door die gemeente worden benoemd, terwijl de volstreekte meerderheid (3/5) van het Dagelijksch Bestuur (hetwelk belangrijke bevoegdheden zou bezitten en in den regel de beslissingen van den Raad zou voorbereiden) zou worden gekozen uit de door deze gemeente benoemde leden van den Raad.

Bij eensgezindheid onder de door de Gemeente Rotterdam benoemden, over eene kwestie, welke Rotterdam's belang zou raken, zouden die personen bijna immer in staat zijn desnoods hun zin door te drijven.

Men verlieze in dit verband niet uit het oog, dat de niet door Rotterdam benoemde leden — met betrekking tot hunne groepsbelangen — uiteraard een zeer heterogeen gezelschap vormen. Bij eventueele tegenstrijdigheid tusschen een Rotterdamsch belang en een belang van het geheel zou er — naar het voorkomt — geen zekerheid zijn, dat het belang van het geheel tot zijn recht zou komen.

Dit zou echter naar het inzicht van den ondergeteekende wel erg, maar misschien nog niet het ergste zijn. Ook naar zijne meening zouden bij het nemen van beslissingen in den boezem der vertegenwoordigende organen de belangen van het geheel leiddraad moeten zijn en zou vooral verzoening van tegenstrijdige of schijnbaar tegenstrijdige belangen nagestreefd moeten worden, doch hiervoor zou noodig zijn een sterke neiging bij *alle* leden om eigen groepsbelangen ter zijde te willen stellen en aan die van andere groepen te willen tegemoet komen. Deze neiging te ontwikkelen zou aan de door de Gemeente Rotterdam benoemde leden wel zeer moeilijk worden gemaakt, aangezien de samenstelling van den Raad en het Dagelijksch Bestuur het aan hen zou mogelijk maken bijna immer hun groepsbelang te doen zegevieren. Zou echter die neiging bij de hier bedoelde groep niet voldoende worden ontwikkeld, dan zou te vreezen zijn, dat algemeen met de groepsbelangen te veel en met de belangen van het geheel en van anderen te weinig zou worden rekening gehouden, hetgeen naar de meening van den ondergeteekende een groot gevaar voor de gezonde ontwikkeling van het havengewest zou kunnen worden.

De ondergeteekende meent hier even te moeten aanstippen, dat hij geenszins over het hoofd ziet, dat de door de Gemeente Rotterdam benoemde leden ten deele uit bindende voordrachten van andere lichamen zouden worden benoemd. Zeer zeker zou deze omstandigheid wel beteekenis hebben, doch niet moet worden uit het oog verloren, dat het hier ook uitsluitend Rotterdamsche lichamen betreft en dat toch ook benoeming uit eene voordracht eene zekere betrekking legt tusschen den benoemde en het benoemend orgaan, hetwelk bijv. bevoegd is bij periodieke aftreding niet te herbenoemen.

Ook schijnt het hier de plaats op te merken, dat de ondergeteekende het in het algemeen toegekende recht van beroep op de Kroon niet kan aanvaarden als een voldoende correctief tegen eene zijns inziens minder juiste samenstelling van de vertegenwoordigende organen.

Den ondergeteekende schijnen beslissingen in beroep zaken, welke dikwijls van zoo kieschen aard zijn en zooveel arbeid van de centrale administratie vereischen, dat ze tot het uiterste minimum dienen te worden beperkt, onder anderen door de samenstelling van de in eerste instantie beslissende organen zoo doeltreffend mogelijk te maken.

De ondergeteekende acht trouwens voor eene zoo overwegende positie van Rotterdam, als door de Commissie wordt voorgesteld, geen voldoende reden aanwezig; wel is waar wordt aangevoerd, dat Rotterdam de groote meerderheid der bevolking herbergt en verreweg het grootste gedeelte van het havenverkeer heeft, doch daartegenover kan worden opgemerkt enerzijds, dat bij verdere ontwikkeling van het havengebied deze verhoudingen zich zeer kunnen wijzigen en anderzijds, dat deze omstandigheden volstrekt niet meebrengen, dat de belangen van het geheel het meest zouden samenvallen met die van Rotterdam en het beste zouden worden behartigd door de vertegenwoordigers van Rotterdam.

Bovendien meent de ondergeteekende er de aandacht op te moeten vestigen, dat de belangrijkste aangelegenheid, waaromtrent de Raad te beslissen zal krijgen (ontwikkelingsplan, streekplannen, de vestiging van scheepswerven en fabrieken *buiten bebouwde kommen* enz.) territoriaal juist in hoofdzaak in de andere gemeenten zullen vallen. Juist op *hun* gebied zullen de beslissingen dus meestal betrekking hebben.

In verband hiermede zullen — naar het den ondergeteekende toeschijnt — juist de andere gemeenten hare autonomie in feite in veel grootere mate inboeten dan Rotterdam.

In verband hiermede schijnt de voorgestelde samenstelling dan ook weinig aannemelijk voor de andere gemeenten dan Rotterdam.

Hoewel de ondergeteekende andere mogelijkheden niet wil uitsluiten of op den achtergrond plaatsen, meent hij toch niet na te mogen laten eene wijze van samenstelling van de ver-

tegenwoordigende organen aan te geven, welke naar zijne meening voor een lichaam als het havengewest met autonome bevoegdheden zou kunnen voldoen.

Hij stelt voorop, dat de samenstelling van alle organen zoodanig dient te zijn, dat het overheerschen van het belang of de belangen van eenig onderdeel van het gewest zooveel mogelijk worde voorkomen.

Dit zou naar zijne meening kunnen geschieden door bij eene benoeming der leden van den Gewestelijken Raad door de Kroon, Gedeputeerde Staten en Gemeentebesturen, de grootte der drie groepen — t. w. die door de Gemeente Rotterdam, die door de andere gemeenten en die door de Kroon of Gedeputeerde Staten aangewezen — zoodanig te bepalen, dat elk der groepen voldoende van de volstreckte meerderheid verwijderd zou zijn.

Zou men aan Rotterdam de sterkste groep willen toekennen — waarvoor de ondergeteekende wel gevoelt als voor deze gemeente de aanneemlijkste figuur — dan zou men elk der groepen zoo groot kunnen nemen, dat bij eene totale sterkte van 20 à 30 leden van den Raad de Rotterdamsche groep voor het bereiken der volstreckte meerderheid de ondersteuning van bijv. ten minste 3 leden der andere groepen zou behoeven, terwijl elk dezer groepen voor het bereiken der meerderheid nog meer ondersteuning zou noodig hebben. Op een 21-tal leden zou de Gemeente Rotterdam er dan bijv. 8 kunnen aanwijzen, de andere gemeenten 7 en het Rijk en de Provincie tezamen 6.

Een beteekenend voordeel van eene dergelijke samenstelling zou wellicht zijn, dat de Gewestelijke Raad uit een geringer aantal leden zou kunnen bestaan dan door de Commissie is voorgesteld.

Van het Dagelijksch Bestuur zou de ondergeteekende niet de volstreckte meerderheid, maar eene — i. c. zoo groot mogelijke — minderheid willen doen kiezen uit de door de Gemeente Rotterdam benoemde leden van den Gewestelijken Raad.

Aldus zou ook kunnen worden voorkomen, dat verschil tusschen de machtsverhoudingen in den Raad en in het Dagelijksch Bestuur tot principieel verschil in gestie dezer organen zou leiden.

De ondergeteekende meent hier — zij het wellicht ten overvloede — even te moeten aanstippen, dat ook hij geen orgaan zou willen voorstaan, waarin Rotterdam geen grooten met zijne positie overeenkomenden invloed zou kunnen uitoefenen. Hij is er echter van overtuigd, dat Rotterdam ook bij de door hem voorgestane samenstelling een zéér grooten invloed zou hebben en dat die samenstelling ook in het belang van Rotterdam zou zijn, omdat zij zijns inziens een vereischte is voor de gezonde ontwikkeling van een autonoom havengewest en daardoor van Rotterdam als centrum van dit gewest.

De ondergeteekende moge in dit verband opmerken, dat ook bij eene vertegenwoordiging van Rotterdam, zooals door hem wordt voorgestaan, de invloed van deze gemeente véél grooter zou zijn, dan in verhouding zou staan tot haar aantal vertegenwoordigers, aangezien deze gemeente beschikt over de best geoutilleerde diensten voor de bestudeering der vraagstukken, welke ter sprake zullen komen, en in deze stad uiteraard de ruimste keuze van geschikte personen zal zijn, terwijl bovendien de belangen der andere gemeenten in het algemeen niet zullen samengaan.

De ondergeteekende is dan ook overtuigd, dat de belangen van Rotterdam, voor zooveel zij niet in flagranten strijd met die van het geheel zouden zijn, ook bij eene samenstelling als door hem bedoeld geenszins in gevaar zouden komen.

Daarbij moge nog worden aangestipt, dat eventueele besluiten, welke met Rotterdamsche belangen zouden samengaan, tegenover de buitenwereld — naar het voorkomt — veel meer waarde zouden hebben, indien ze zouden zijn genomen door organen, samengesteld als door den ondergeteekende wordt voorgestaan, dan door organen, samengesteld als door de Commissie is voorgesteld.

Ten slotte zij nog het volgende opgemerkt:

Indien aan de door de Commissie voorgestane samenstellingen der organen zou moeten worden vastgehouden, dan zou misschien eene naar de meening van den ondergeteekende aannemelijke oplossing mogelijk zijn door het gewest niet autonoom, doch *zuiver adviseerend* te maken.

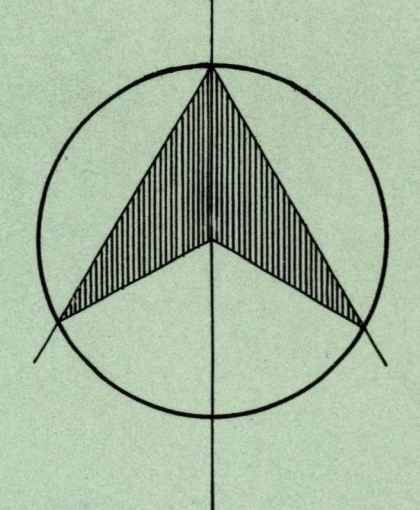
De besluiten zouden dan in handen van de Kroon kunnen worden gelegd, na hooren — al of niet voorgeschreven — van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland.

De ondergeteekende zou dit echter slechts als eene noodoplossing kunnen beschouwen en aan eene veranderde samenstelling der vertegenwoordigende organen — in den geest als door hem voorgestaan — en een autonoom havengewest verre de voorkeur geven, al ware het alleen maar wegens den last, welke in het andere geval op de centrale administratie zou worden gelegd.

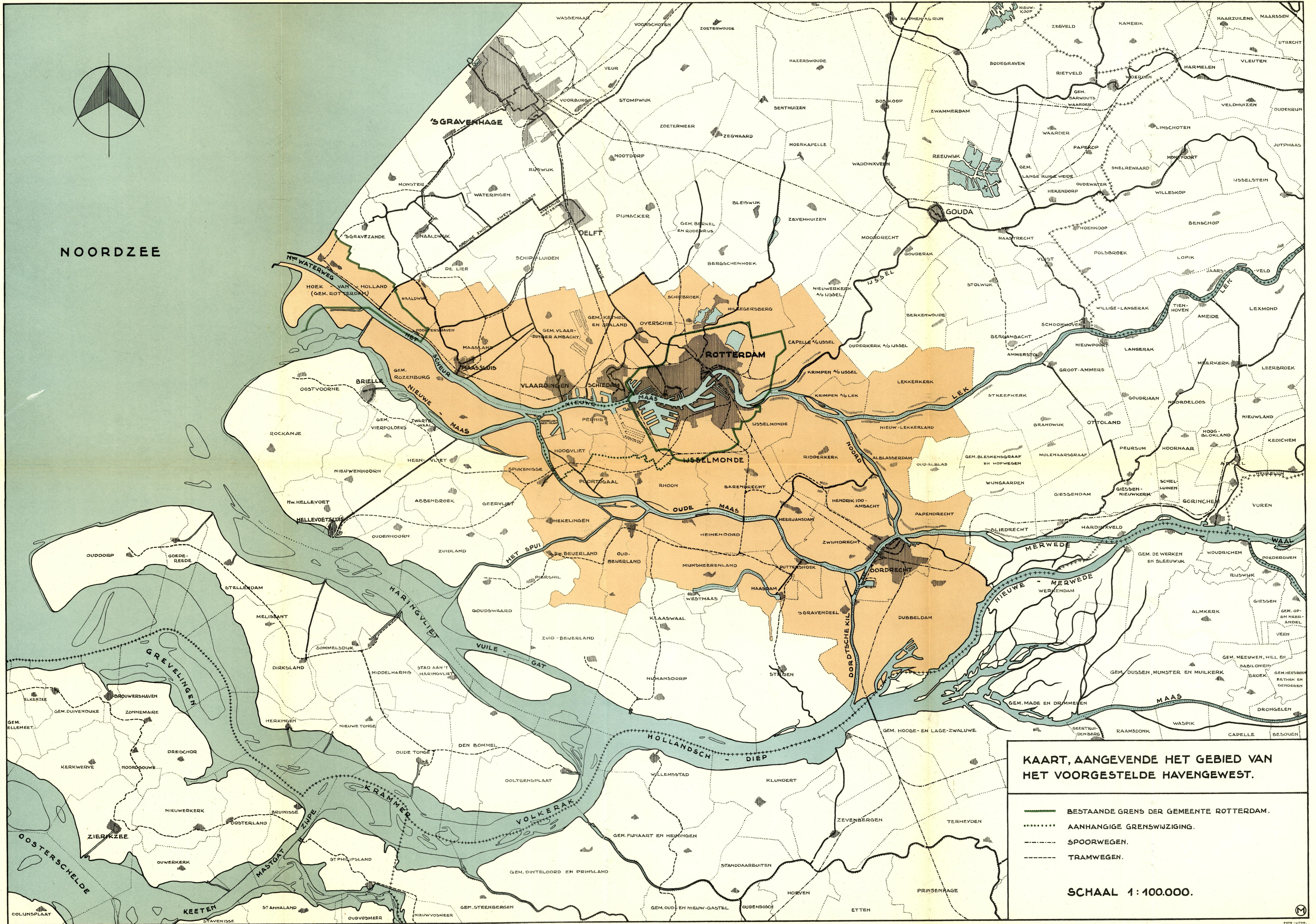
Rotterdam, 29 Juli 1931.

Het lid der Commissie,

J. F. SCHÖNFELD.

NOORDZEE

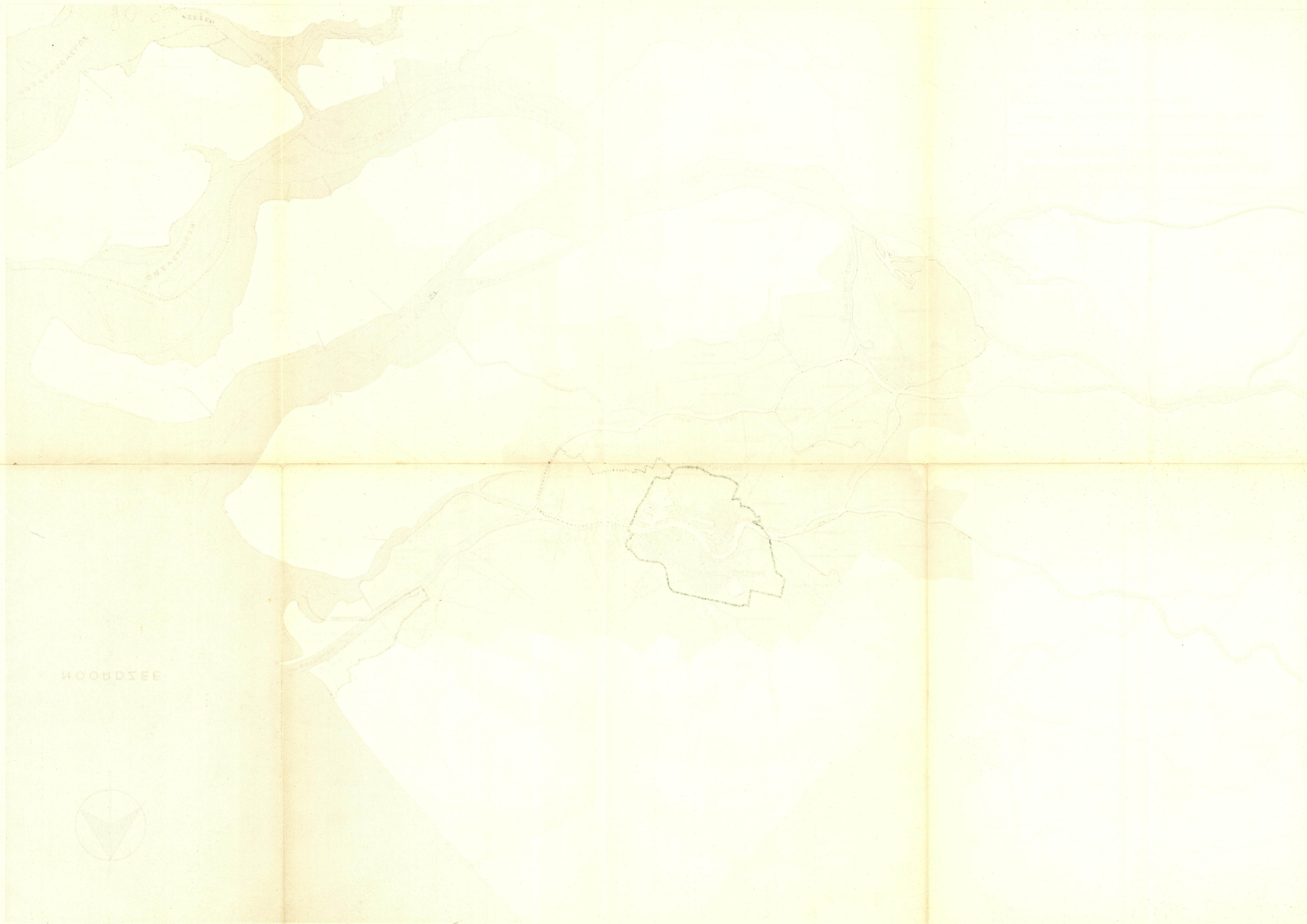

KAART, AANGEVENE HET GEBIED VAN HET VOORGESTELDE HAVENGEWEST.

- BESTAANDE GREN DER GEMEENTE ROTTERDAM.
- ..... AANHANGIGE GRENWIJZIGING.
- - - - - SPOORWEGEN.
- - - - - TRAMWEGEN.

SCHAAL 1 : 100.000.

NOORDZEE

